

Гаркуша С.В., Гаркуша В.В., Короп М.Ю., Гришко Л.Г.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В АСПЕКТІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ УЧНІВ ТА СТУДЕНТІВ

У роботі окреслено ключові проблеми галузі фізичного виховання та професійної підготовки майбутніх педагогів. Установлені об'єктивні й суб'єктивні фактори, які детермінують проблеми та недоліки у фізичному вихованні, розвитку учнів і студентів: правові, освітні (організаційні, методичні, матеріально-технічні), сімейні, медичні, особистісні тощо.

Окреслено шляхи та заходи на центральному та регіональному рівнях щодо підвищення ефективності фізичного виховання, рухової активності, зміцнення та збереження здоров'я, формування культури здоров'язбереження учнів та студентської молоді, формування готовності фахівців фізичного виховання та основ здоров'я до здоров'язбереження учнів. Серед них: здійснення заходів щодо інтеграції знань і умінь з предметів фізичної культури та основ здоров'я; спрямувати освітній процес майбутніх фахівців фізичного виховання на формування в них готовності до збереження здоров'я учнів, організації здоров'язбережувальної діяльності, створення і використання здоров'язбережувальних технологій, забезпечення здоров'язбережувального середовища в навчальній і позанавчальній діяльності; оптимізувати режим освітнього процесу; не допускати перевантаження школярів і студентів; забезпечити поєднання різних видів розумової діяльності з руховою активністю; забезпечити оптимальний режим роботи спортивних залів, плавальних басейнів, спортивних майданчиків; у шкільних та вишівських засобах масової інформації посилити пропаганду здорового способу життя; забезпечити впровадження сучасних форм, методів і технологій (здоров'язбережувальних, інноваційних та інтерактивних) фізичного виховання; розробити навчально-методичні посібники з організації самостійних занять фізичною культурою; ввести безоплатне відвідування занять учнів у спортивних секціях державних і відомчих фізкультурно-оздоровчих і спортивних комплексів; ввести в загальноосвітніх навчальних закладах посади вчителів фізичної культури з позакласної роботи; збільшити кількість годин на викладання курсу фізичної культури; інтенсифікувати проведення курсів підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури в аспекті здоров'язбереження; сприяти проведенню в освітніх установах спортивно-масової та туристичної роботи оздоровчого напрямку; підвищити роль і значення сімейної фізичної культури; активно залучати медичних та педагогічних працівників, громадські організації, молодь різних цільових груп, волонтерів для проведення просвітницької роботи з фізичного виховання; за місцем проживання створити посаду інструктора з фізичної культури або з організатора фізкультурно-оздоровчих і культурно-виховних заходів тощо.

Ключові слова: *фізичне виховання, учитель, здоров'я, здоров'язбереження, учні, студенти.*

Постановка проблеми. Одне з центральних місць у суспільному розвитку займають проблеми генофонду нації, формування здорового підростаючого покоління, підготовки дітей, підлітків та молоді до повноцінного самостійного життя. На сучасному етапі розвитку суспільства, в умовах загострення проблем здоров'я населення та демографічної кризи, особливе значення має збереження здоров'я та формування здорового способу життя молоді, в тому числі через установи системи освіти [2, 3, 5, 14].

Соціальні установки, моделі поведінки та способу життя формуються в ранньому віці, тому підростаючому поколінню дуже важливо знати, що фізичне виховання має визначальний вплив на поведінку щодо збереження та зміцнення здоров'я [1, 6, 7, 8, 11, 13].

Проблема полягає в окресленні сучасних проблем галузі фізичного виховання, обґрунтуванні їх актуальності, узагальненні факторів, що їх детермінують та окреслення шляхів їх розв'язання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Численні літературні джерела [2, 3, 5, 12, 14, 16] свідчать, що в середньому в Україні тільки 6-10% випускників шкіл можна вважати здоровими, 52,6% – мають серйозні морфофункціональні відхилення, 36-40% – страждають хронічними захворюваннями. Індекс здоров'я учнів загальноосвітніх шкіл (частка учнів, які жодного разу не хворіли протягом року) становить 2-5%; контингент учнів, які підлягають диспансерному спостереженню (3-4 групи здоров'я), становить 21,8%; кожен третій з випускників за станом здоров'я не може служити в збройних силах України [9, 18].

Низький рівень здоров'я, фізичної підготовленості та фізичного розвитку учнів є наслідком зниження їх рухової активності в режимі дня при дедалі більшому статичному (до 72% протягом навчального року) і психоемоційному напруженні процесу навчання, упровадження інноваційних комп'ютерних технологій у повсякденний побут, несприятливих екологічних умов навколишнього середовища [4, 8, 15].

Сьогодні одним із факторів кризового стану здоров'я громадян України є обмежена рухова активність. Лише 13% українців мають необхідний фізіологічно обумовлений рівень рухової активності, тоді як в країнах ЄС – 40–60%, а в Японії – 70–80% [5, 12, 13]. Відповідно до рекомендацій ВООЗ, 60 хвилин щоденної фізичної активності від помірної до високої знижує ризик розвитку неінфекційних захворювань, зокрема ішемічної хвороби серця й інсультів, діабету II типу, раку товстої кишки і молочної залози в жінок, сприяє нормалізації кров'яного тиску, підвищує рівень ліпопротеїнів, холестерину, сприяє регулюванню глюкози в крові [9, 16, 18].

Критична ситуація в країні склалася також у сфері фізичного виховання. Тільки 13% населення залучено до занять фізичною культурою і спортом. Аналіз світового досвіду свідчить, що рухова активність людини протягом усього життя запобігає захворюванням та поліпшує стан здоров'я [4, 5, 14].

За даними соціологічного дослідження "Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді", проведеного Українським інститутом соціальних досліджень ім. О. Яременка в межах міжнародного проекту "Health Behaviour in School-Aged Children" (HBSC), серед молодих українців віком до 17 років рухова активність (наприклад, регулярні заняття фізкультурою) не дуже поширена. Упродовж останнього перед опитуванням тижня фізично активними (тобто витрачали на це хоча б одну годину на день) виявилися лише 22% учнівської молоді (28% – серед хлопців, 16% – серед дівчат) [9, 18].

Найбільш фізично активними є учні 6, 8-х класів (30 і 23% відповідно), що може бути пов'язано з основними вимогами шкільної програми. При цьому дівчата-восьмикласниці мали вдвічі нижчий рівень активності, ніж їхні однолітки-хлопці (16,5% проти 30%). Найменш активними є студенти ВНЗ різних рівнів акредитації (від 13,5 до 8%).

Щоденно у вільний від занять час мають фізичне навантаження, тобто займаються будь-якими фізичними вправами чи тренуваннями, кожний третій шестикласник і лише кожний шостий-восьмий студент ВНЗ, незалежно від рівнів акредитації. Загалом з віком показник рухової активності учнівської молоді знижується: 6-й клас – 30%, 8-й клас – 25%, 10–11-й класи – 22%, ПТНЗ – 21%, ВНЗ I–II рівнів акредитації – 16%, першокурсники ВНЗ III–IV рівнів акредитації – 12% [2, 3, 6, 15].

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконувалась згідно з напрямом держбюджетної теми ЧНПУ імені Т.Г.Шевченка "Методичні засади професійної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання до формування здорового способу життя сучасної молоді" (№0110U000020).

Мета роботи – узагальнення ключових проблем галузі фізичного виховання, факторів, що їх детермінують та окреслення шляхів їх розв'язання.

Результати дослідження. Проблеми підвищення ефективності фізичного виховання, рухової активності, зміцнення і збереження здоров'я, формування здорового способу життя та впровадження здоров'язбережувальних технологій сьогодні визнані найбільш актуальними проблемами, які накопилися в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах протягом останніх десятиліть [1, 7, 11, 14, 15].

Особлива роль у розв'язанні зазначених проблем повинна належати моделям освітніх систем, педагогічній науці й практиці, які повинні проектувати та реалізовувати методики й технології збереження здоров'я, впроваджувати їх через сучасний спектр технологій у реальну педагогічну діяльність [6, 13].

Фізичне виховання як невід'ємна складова освіти забезпечує можливість набуття кожною людиною необхідних науково обґрунтованих знань про здоров'я, засоби і методи його зміцнення, про шляхи й методи профілактики захворювань, про методики досягнення високої працездатності та тривалої творчої активності [11, 17].

Аналізуючи публікації вітчизняних науковців [3, 8, 12, 14, 18] та результати власних досліджень [4, 6, 7, 13], необхідно зазначити, що проблеми та недоліки у фізичному вихованні, розвитку учнів і студентів можна пояснити впливом цілої низки об'єктивних і суб'єктивних факторів:

- відсутністю в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах сприятливих умов для занять фізичним вихованням і спортом, збереження та зміцнення здоров'я;
- недостатньою кількістю в загальноосвітніх школах уроків фізичної культури і занять з фізичного виховання у вишах на тиждень;
- відсутністю матеріально-технічних умов і фінансових можливостей для організації самостійної фізкультурної діяльності та активного дозвілля;
- недоліками впровадження в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах сучасних форм, методів і технологій фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої, спортивно-масової та туристичної роботи (здоров'язбережувальних, інноваційних та інтерактивних технологій);
- несформованістю в більшості вчителів, викладачів готовності до організації здоров'язбережувальної діяльності засобами фізичного виховання, що призводить до домінування спортивної, а не оздоровчої спрямованості навчання;
- зниженням інтересу учнів та студентів до фізичного виховання, занять у спортивних секціях та гуртках у зв'язку з впливом більш сильних чинників, таких як телебачення, розваги у віртуальному середовищі (комп'ютерні ігри, спілкування в соціальних мережах);

- недостатньою кількістю сучасних наукових і методичних розробок в аспекті здоров'язбереження, актуальних проблем розвитку фізичного виховання і масового спорту в освітніх установах, професійної підготовки учителів;

- недостатнім фінансуванням фундаментальних та прикладних досліджень, невідповідністю сучасним вимогам системи впровадження результатів досліджень у практику фізкультурно-оздоровчої діяльності;

- дією негативних тенденцій щодо зниження значущості фізкультурно-оздоровчої, спортивно-масової та рекреаційної роботи в навчальних закладах;

- недостатнім контролем за станом і результатами фізичного виховання, рухової активності, фізичної підготовленості та формування навичок здорового способу життя з боку викладачів, батьків, керівництва системи освіти;

- недостатньою медичною діагностикою стану здоров'я та виявленням захворювань у школярів і студентів з боку медичних установ;

- невідповідністю між оплатою роботи вчителів фізичної культури, викладачів фізичного виховання і її результатами, зменшення кількості годин на позааудиторну й позанавчальну роботу, що призводить до зниження якості навчальної, організаційної, спортивно-масової та рекреаційно-оздоровчої роботи з фізичного виховання;

- відсутністю організації фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи за місцем проживання дітей та молоді;

- зменшенням кількості позашкільних навчальних закладів, соціокультурних, спортивних та інших закладів і установ, що мають на меті забезпечення виховання та проведення змістовного дозвілля дітей та молоді, об'єктів інфраструктури сприяння їх зайнятості;

- поширенням серед учнів куріння, вживання алкоголю, наркотичних засобів та інших шкідливих факторів;

- безконтрольним продажем та використанням комп'ютерних ігор зі сценами насильства й жорстокості, які шкодять здоровому духовному, соціальному та фізичному розвитку дітей і молоді;

- вільною пропагандою алкоголю й тютюнових виробів у засобах масової інформації (по телебаченню, радіо, у періодичній пресі) та громадських місцях (бігбордах, транспорті, магазинах);

- поширенням серед молоді соціально небезпечних захворювань;

- недостатнім рівнем кадрового забезпечення місцевих і районних органів виконавчої влади з питань формування здорового способу життя серед дітей та молоді.

У роботі середньої та вищої шкіл необхідно констатувати наявність провідної проблеми – протиріччя між потребою учнів та їх сімей, вимогами держави в збереженні та зміцненні здоров'я учнів у школі і негативною динамікою фізичного стану дітей, підлітків та молоді.

А. Дмитрієв вказує на унікальний парадокс: з одного боку, школа може зробити істотний вплив на спосіб життя учня і сприяти його оздоровленню в процесі навчання, з іншого боку, здорових дітей у школі вкрай мало. Отже, навчання й виховання дитини повинні набути здоров'язбережувальний і оздоровчий характер [13].

Підтвердженням існування нагальних проблем зі здоров'язбереженням в освіті взагалі і в галузі фізичного виховання зокрема стали роботи низки науковців [1, 3, 5, 8, 12, 14, 18]. Зокрема, досліджуючи здоров'язбережувальну систему освіти в руслі формування культури здорового способу життя учнів, Н. Соловійова [17] зазначає, що чинники, які зумовлюють стан здоров'я учнів та формування їхньої культури здорового способу життя, мають широкий і багатогранний спектр. До основних (провідних), керованих чинників зазначеного процесу авторка віднесла такі: традиційну, недостатньо науково обгрунтовану систему освіти (у співвідношенні її змісту, обсягу знань, оптимальних варіантів розподілу програмного матеріалу, організації навчальної діяльності), що повною мірою не враховує психолого-педагогічних та фізіологічних закономірностей навчальної діяльності молоді; інструментальний складник системи освіти, що недостатньо забезпечує реалізацію здоров'язбережувального педагогічного процесу в плані гігієнічних умов та психомоторного розвитку тих, хто навчається; недостатня забезпеченість спортивними спорудами й інвентарем; низьке методичне оснащення бібліотек з проблеми здоров'язбереження; відсутність необхідних здоров'язбережувальних знань, умінь та навичок, цілеспрямованої, свідомої й систематизованої роботи вчителів з упровадження різноманітних здоров'язбережувальних технологій; брак організаційних форм здоров'язбережувальної системи освіти, упровадження комплексних програм та здоров'язбережувальних технологій, їх контроль і моніторинг за станом тих, хто навчається; відсутність комплексного уявлення про культуру здоров'язбереження особистості.

На думку Б. Зисманова [10], розв'язання проблеми здоров'я населення полягає в урахуванні таких чинників: правовий (розроблення нормативних актів), соціально-економічний (зумовлює види, форми участі й відповідальності соціально-економічних структур у формуванні, збереженні та зміцненні здоров'я, формуванні нормативних умов для професійної діяльності), освітній (формування пріоритету здоров'я під час навчання молоді, виховання мотивації до ЗСЖ та навчання методів, засобів і способів досягнення здоров'я, пропаганда ЗСЖ), сімейний (створення таких умов у сім'ї, які б орієнтували її членів на здоров'я та фінансування оздоровчих заходів), медичний (діагностика стану здоров'я й надання рекомендацій), культурологічний (формування культури здоров'я населення, організація активного дозвілля, популяризація питань здоров'я через національні ідеї, традиції), юридичний (соціальна безпека,

захищеність), екологічний (належний стан довкілля та раціональне природокористування), особистісний (орієнтованість людини на формування, збереження і зміцнення здоров'я, особистісна відповідальність за нього). Окреслені автором чинники свідчать про глобальність проблеми здоров'я населення, її нерозв'язаність та широкий спектр важливих адміністративно-правових, освітніх, соціально-економічних заходів у політиці держави, які потрібно запроваджувати.

Вважається, що турботою про здоров'я дітей повинні займатися медики. Але система охорони здоров'я, заснована на патологоцентриській парадигмі, сконцентрована на хворобах, а не на здоров'ї. За минулі десятиліття медичною і біологічною науками накопичений багатий матеріал щодо впливу навчання на здоров'я дітей, але він потребує не стільки медичного, скільки педагогічного осмислення [14].

Нагальність пошуку способів навчання й виховання здорової людини, а не тільки збереження й підтримання здоров'я, висуває проблему формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності та використання здоров'язбережувальних освітніх технологій на одне зі значущих місць у педагогічній науці.

У світлі вищезазначеної ідеї фізкультурну освіту розглядають як умову та спосіб досягнення суспільного прогресу, забезпечення здоров'я громадян країни, особистого успіху кожного фахівця в галузі професійної освіти [7, 11].

У такій ситуації основною метою навчання стає досягнення високого рівня готовності, успіху в професійній діяльності, що сприяє розв'язанню завдань здоров'язбереження молодого покоління, створення здоров'язбережувального освітнього середовища, формування міцних умінь і навичок щодо використання здоров'язбережувальних технологій, забезпечення у вищій освіті максимального зростання особистості кожного студента; інтеграція вітчизняної освіти у світове середовище.

Реалізація вищезазначених завдань сприятиме підвищенню соціальної значущості педагогічної освіти в аспекті здоров'язбереження, її авторитету в суспільстві.

Підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання – спеціалізована професійна підготовка особи шляхом формування, поглиблення, розширення та оновлення її професійних компетентностей у галузі фізичного виховання на основі практичного досвіду.

Багатоаспектність функцій і завдань вищої педагогічної освіти, що реалізуються відповідними навчальними закладами, актуалізує необхідність визначення концептуальних основ професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання, постійного оновлення змісту фізкультурної освіти, розширення спеціалізацій відповідно до потреб економічного та соціального розвитку України.

Сучасні потреби державотворення, тенденції економічного розвитку суспільства, реформування системи вищих та загальноосвітніх навчальних закладів обумовлюють необхідність розв'язання низки проблем у сфері професійної підготовки педагогічних кадрів, зокрема фахівців фізичного виховання, серед яких необхідно виділити такі як:

- визначення підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання як обов'язкової невід'ємної складової частини професійної підготовки вчителів та забезпечення гарантованих державою умов для такої підготовки;

- розроблення необхідної нормативно-правової бази, що сприятиме функціонуванню й подальшому формуванню в майбутніх учителів готовності до реалізації здоров'язбережувальних технологій в освіті;

- формування змісту підготовки студентів та організація навчального процесу відповідно до потреб загальноосвітніх навчальних закладів в аспекті здоров'язбереження на основі впровадження результатів сучасних наукових досліджень, широкого використання вітчизняного та зарубіжного досвіду в сфері професійної підготовки майбутніх учителів до організації здоров'язбережувальної діяльності;

- упорядкування та оптимізація мережі педагогічних вищів відповідно до потреб загальноосвітніх навчальних закладів з питань здоров'язбереження й використання здоров'язбережувальних технологій;

- розширення професійного профілю під час здобуття вищої освіти та підвищення кваліфікації вчителів шляхом внесення відповідних пропозицій до існуючого переліку напрямів (спеціальностей) та їх поєднання з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями в підготовці педагогічних працівників за освітніми рівнями молодшого бакалавра, бакалавра, магістра з урахуванням потреб загальноосвітніх закладів у кожному регіоні;

- активізація наукової діяльності педагогічної спільноти з питань розроблення ефективної системи формування готовності майбутніх учителів до забезпечення здоров'язбереження учнів та використання здоров'язбережувальних технологій;

- забезпечення єдності й дієвості управління та регулювання діяльності всіх елементів системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури;

- модернізація освітньої діяльності вищих педагогічних навчальних закладів, які здійснюють підготовку педагогічних і науково-педагогічних працівників, на основі інтеграції традиційних педагогічних та новітніх освітніх технологій, а також створення нового покоління дидактичних засобів.

Таким чином, узагальнюючи вище викладене, необхідно зазначити, що з метою підвищення ефективності фізичного виховання, рухової активності, зміцнення та збереження здоров'я, формування культури здоров'язбереження учнів та студентської молоді, формування готовності фахівців фізичного виховання та основ здоров'я до здоров'язбереження учнів необхідно організувати роботу таким чином:

– здійснювати заходи щодо інтеграції знань і умінь з предметів фізичної культури та основ здоров'я (або факультативних занять відповідного змісту), щоб сформувати в молодого покоління культуру здоров'я, потребу у його збереженні;

– спрямувати освітній процес майбутніх фахівців фізичного виховання на формування в них готовності до збереження здоров'я учнів, організації здоров'язбережувальної діяльності, створення і використання здоров'язбережувальних технологій, забезпечення здоров'язбережувального середовища в навчальній і позанавчальній діяльності [7, 13];

– вжити невідкладних заходів з оптимізації режиму освітнього процесу, неухильного дотримання санітарно-гігієнічних норм у навчальних закладах, спрямованих на збереження й зміцнення здоров'я дітей та молоді;

– при складанні робочих навчальних планів, розкладу уроків (занять) передбачити раціональне чергування різних видів діяльності тих, що займаються, враховувати динаміку їх розумової працездатності протягом дня і тижня;

– не допускати перевантаження школярів і студентів, а також завищення обсягу домашніх завдань;

– з метою забезпечення необхідного рухового режиму тих, хто навчається, підвищення їх фізичної активності та попередження статичних і психоемоційних напружень й захворювань організовувати проведення фізкультурних хвилинок, пауз на навчальних заняттях, ранкової гігієнічної гімнастики до занять (зарядки); фізичних вправ та рухливих ігор на перервах; щоденні фізкультурні заняття в групах продовженого дня;

– не допускати порушень тривалості перерв і передбачити можливість перебування під час перерв на відкритому повітрі тих, що займаються;

– забезпечити поєднання різних видів розумової діяльності з руховою активністю;

– забезпечити оптимальний режим роботи спортивних залів, плавальних басейнів, спортивних майданчиків, що сприятиме залученню учнів і студентів до занять фізичною культурою і спортом у позанавчальний час;

– заборонити проведення занять з фізичної культури в непристосованих для цього приміщеннях;

– у шкільних та вишівських засобах масової інформації, наочних засобах, Інтернет-ресурсах посилити пропаганду здорового способу життя та висвітлювати негативний вплив шкідливих звичок (наприклад, підготовка й розповсюдження спеціальних відеоматеріалів, диктантів з виокремленням акцентів для різних цільових груп залежно від віку, друкованої продукції профілактичного спрямування, а також шляхом проведення акцій, розробки і впровадження методичних матеріалів для кращого подання цієї проблеми);

– забезпечити впровадження сучасних форм, методів і технологій (здоров'язбережувальних, інноваційних та інтерактивних) фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої, спортивно-масової та туристичної роботи;

– розробити навчально-методичні посібники з організації самостійних занять фізичною культурою для школярів різних вікових груп і студентів;

– ввести безоплатне відвідування занять учнів у спортивних секціях державних і відомчих фізкультурно-оздоровчих і спортивних комплексів за рахунок підприємств і організацій;

– ввести в загальноосвітніх навчальних закладах посади вчителів фізичної культури з позакласної роботи;

– заборонити викладання фізичної культури нефахівцям;

– збільшити кількість годин на викладання курсу фізичної культури в середніх та вищих навчальних закладах;

– інтенсифікувати проведення курсів підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури в аспекті здоров'язбереження;

– сприяти проведенню в освітніх установах спортивно-масової та туристичної роботи оздоровчого напрямку;

– увести в усіх навчальних закладах посаду лікаря, заборонивши виконувати обов'язки лікаря медичним сестрам;

– посилити роботу щодо санітарно-гігієнічного та метрологічного контролю за станом спортивних споруд та приміщень;

– вжити заходів щодо збереження життя і здоров'я учнів та студентів під час проведення навчальних занять, позакласної фізкультурно-оздоровчої та позаурочної спортивно-масової роботи в школах, гуртожитках та за місцем проживання;

– сприяти організації фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів та проведення активного відпочинку учнів і студентів у навчальні та вихідні дні, а також під час канікул;

– підвищити роль і значення сімейної фізичної культури, створити умови і сприяти розвитку та популяризації такої форми занять фізичною культурою, як заняття фізичними вправами всією сім'єю;

– активно залучати медичних та педагогічних працівників, громадські організації, молодь різних цільових груп, волонтерів для проведення просвітницької роботи з фізичного виховання, здоров'язбереження, формування здорового способу життя, посилення фізичної активності в дитячому та молодіжному середовищі;

– за місцем проживання створити посаду інструктора з фізичної культури або з організатора фізкультурно-оздоровчих і культурно-виховних заходів;

– дотримуватися цілеспрямованого використання в освітніх установах виділених коштів на фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу протягом року.

Висновки. Проблеми підвищення ефективності фізичного виховання, рухової активності, зміцнення і збереження здоров'я, формування здорового способу життя та впровадження здоров'язбережувальних технологій сьогодні визнані найбільш актуальними проблемами, які накопичилися в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах протягом останніх десятиліть.

Установлені об'єктивні й суб'єктивні фактори, які детермінують проблеми та недоліки у фізичному вихованні, розвитку учнів і студентів: правові, освітні (організаційні, методичні, матеріально-технічні), сімейні, медичні, особистісні тощо.

Схарактеризовано основні проблеми у сфері професійної підготовки фахівців фізичного виховання, серед яких: розроблення необхідної нормативно-правової бази; формування змісту підготовки студентів та організація освітнього процесу відповідно до потреб загальноосвітніх навчальних закладів в аспекті здоров'язбереження; розширення професійного профілю під час здобуття вищої освіти; активізація наукової діяльності педагогічної спільноти з питань здоров'язбереження тощо.

Окреслено шляхи та заходи на центральному та регіональному рівнях щодо підвищення ефективності фізичного виховання, рухової активності, зміцнення та збереження здоров'я, формування культури здоров'язбереження учнів та студентської молоді, формування готовності фахівців фізичного виховання та основ здоров'я до здоров'язбереження учнів.

Узагальнюючи наведену вище інформацію, необхідно зазначити, що шляхом використання засобів фізичного виховання та фізкультурно-оздоровчої роботи в усіх ланках системи освіти закладається основа для забезпечення та розвитку фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я кожного члена суспільства. Проблема зміцнення та збереження здоров'я, залучення до систематичних занять фізичною культурою сучасного покоління дітей і підлітків – запорука збереження українства. Тільки спільними зусиллями державних інститутів, працівників освіти, охорони здоров'я та сімей вона може бути успішно розв'язана.

Перспективними вважаємо напрями пов'язані із практичною реалізацією окреслених заходів щодо підвищення ефективності фізичного виховання, рухової активності, зміцнення та збереження здоров'я, формування культури здоров'язбереження учнів та студентської молоді, формування готовності фахівців фізичного виховання та основ здоров'я до здоров'язбереження учнів.

Використані джерела

1. Багінська О.В. Особливості управління рухами у школярів різних вікових груп // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Випуск 129. Том 1. Серія: Педагогічні науки: Збірник – Чернігів: ЧДПУ, 2015 – С.14–18.
2. Балакірева О.М. Стан та чинники здоров'я українських підлітків : монографія / О. М. Балакірева, Т. В. Бондар, О. Р. Артюх та ін.; [наук. ред. О. М. Балакірева]. – К. : ЮНІСЕФ, Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. – К. : К.І.С., 2011. – 172 с.
3. Дутчак М. В. Теоретичні аспекти впливу способу життя на здоров'я молоді / М. В. Дутчак, О. Л. Благій // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – 2011. – Випуск 91. – Т. I. – С. 147–149.
4. Гаркуша С.В. Здоров'єсберегаючий потенціал двигательної активності / С.В. Гаркуша // Здоров'є для всіх. Научно-практический журнал. – Пинск: ПолесГУ, 2014. – №1 – С. 15–21.
5. Гаркуша С. В. Сучасні тенденції у стані здоров'я дітей і молоді в умовах навчання / С. В. Гаркуша // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. [за ред. Єрмакова С. С.] – Харків : ХДАДМ (ХХІІІ), 2013. – № 10. – С. 7-11.
6. Гаркуша С.В. Теоретичні та методичні засади формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Гаркуша Сергій Васильович. – Чернігів, 2015. – 40 с.
7. Гаркуша С. В. Формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій: теоретико-методичний аспект : [монографія] / С. В. Гаркуша. – Чернігів : Видавець Лозовий В.М., 2014. – 392 с.
8. Глобальные рекомендации по физической активности для здоровья. – Geneva: World Health Organization; 2010. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.who.int/dietphysicalactivity/factsheet_recommendations/ru/ [accessed 27 March 2013].
9. Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді : моногр. / О. М. Балакірева, Н. О. Рингач, Р. Я. Левін та ін. / Наук. ред. О. М. Балакірева. – К. : Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка, 2007. – 128 с.
10. Зысманов Б.М. Педагогические условия формирования здорового образа жизни студентов в образовательном процессе вуза: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01, 13.00.08 / Зысманов Борис Михайлович. – Смоленск, 2006. – 154 с.

11. Лисенко Л. Л. Організаційно-педагогічні умови становлення професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури в процесі вивчення теорії і методики фізичного виховання // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт / За ред. Г.М. Арзютова. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – Випуск 3К1 (56)15. – С. 219-223.
12. Молодь за здоровий спосіб життя : щоріч. доп. Президенту України, Верхов. Раді України, Каб. Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2009 р.) / М-во України у справах сім'ї, молоді та спорту, Держ. ін.-т розв. сім'ї та молоді; [редкол.: Н. Ф. Романова (голова) та ін.]. – К. : СПД Крякун Ю.В., 2010. – 156 с.
13. Носко М.О. Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні : [монографія] / Носко М. О., Гаркуша С. В., Воеділова О. М. – К. : СПД Чалчинська Н.В., 2014. – 300 с.
14. Носко М.О. Формування здорового способу життя: навчальний посібник / М.О.Носко, С.В.Грищенко, Ю.М.Носко. – К.: "МП Леся", 2013. – 160 с.
15. Поташнюк І. В. Теоретичні і методичні засади застосування здоров'язбережувальних технологій навчання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах / Поташнюк Ірина Валентинівна : Автореф. дис. ... докт. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2012. – 42 с.
16. Проект Концепції загальнодержавної цільової соціальної програми "Формування здорового способу життя молоді України" на 2013-2017 роки. – Режим доступу: http://www.meduniv.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1493:n110112&catid=1:latest-news&Itemid=50&lang=en
17. Соловьева Н.И. Здоровьесберегающая система образования в обеспечении формирования культуры здорового образа жизни учащихся: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 – Общая педагогика, история педагогики и образования" / Н.И. Соловьева. – Ставрополь, 2005. – 24 с.
18. Стан та чинники здоров'я українських підлітків : моногр. / О. М. Балакірева, Т. В. Бондар, О. Р. Артюх та ін.; наук. ред. О. М. Балакірева. – К. : ЮНІСЕФ, Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. – К. : К.І.С., 2011. – 172 с.

Harkusha S., Harkusha V., Korop M., Hrishko L.

MODERN PROBLEMS OF THE AREA OF PHYSICAL EDUCATION IN THE ASPECT OF HEALTH PRESERVATION OF PUPILS AND STUDENTS

Key problems of the area of physical education and vocational training of future teachers are outlined in the work. Objective and subjective factors which determine problems and drawbacks of physical education, development of pupils and students are defined: legal, educational (organisational, methodical, material and technical), family, medical, personal, etc.

Ways and measures on central and regional levels concerning increase of efficiency of physical education, motion activity, health improvement and preservation, formation of culture of health preservation of pupils and student's youth, formation of competence of specialists in physical education and health bases for health preservation of pupils are outlined. Among them there are realisation of actions for integration of knowledge and abilities in subjects of physical education and health bases; to direct educational process of future specialists of physical education on formation of readiness for preservation of health of pupils, organisation of health preservation activity, creation and use of health preservation technologies, maintenance of health preservation environment in educational and informative activity; to optimize of the mode of educational process; not to allow overload of pupils and students; to provide combination of different kinds of mental activity with motion activity; to provide optimum operating mode of sport halls, swimming pools, athletic fields; to strengthen propagation of healthy way of life in mass media of schools and higher education institutions; to provide introduction of modern forms, methods and technologies (health preservation, innovative and interactive) of physical education; to develop learning and teaching manuals for organisation of independent lessons of physical education; to introduce free attendance for pupils of sports sections of state and departmental sports and recreation and sports complexes; to introduce in general educational institutions of the position of a teacher of physical education for out-of-class work; to increase quantity of hours for teaching of the course of physical education; to intensify teaching of postgraduate courses for teachers of physical education in the aspect of health preservation; to promote conducting in educational institutions of sports-mass and tourist work of health-improving direction; to increase the role and value of family physical education; to involve actively medical and pedagogical workers, public organisations, youth of different target groups, volunteers in conducting of educational work on physical education; according to the place of residence to create a position of an instructor of physical education or an organizer of sports and recreational and cultural-educational actions, etc.

Key words: *physical education, teacher, health, health preservation, pupil, students.*

Стаття надійшла до редакції 12.09.2016